

SÖKANDE

Svensk Storköksservice AB, 556672-3804

Ombud: Företagsjurist Göran Johansson
Åkersjövägen 10
461 53 Trollhättan

MOTPART

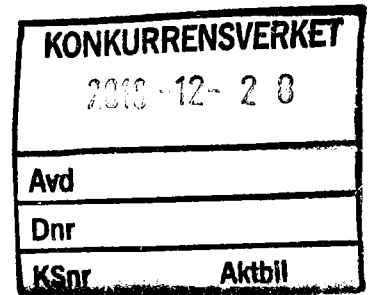
Bodens kommun
961 86 Boden

SAKEN

Överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, LOU

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår ansökan om överprövning.

BAKGRUND

Bodens kommun (kommunen) har genom förenklat förfarande upphandlat ramavtal gällande storköksservice (dnr KS 226-16). Av tilldelningsbeslutet framkommer att kommunen beslutat att teckna avtal med Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB.

Svensk Storköksservice AB (Storköksservice) var en av tre leverantörer som lämnade anbud i upphandlingen men ansågs inte uppfylla de obligatoriska kraven i upphandlingen.

PARTERNAS INSTÄLLNING

Storköksservice yrkar i första hand att upphandlingen ska rättas på så sätt att ny utvärdering utförs varvid Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s anbud ska förkastas och Storköksservices anbud antas.

I andra hand att upphandlingen ska rättas på så sätt att ny utvärdering utgörs varvid även Storköksservices anbud ska utvärdeas.

I tredje hand yrkar Storköksservice att upphandlingen ska göras om.

Kommunen anser att ansökan om överprövning ska avslås.

VAD PARTERNA FRAMFÖR

Storköksservice

Storköksservice har lämnat det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet men uteslutits på grund av att bolaget inte anses uppfylla de ekonomiska kvalifikationerna.

Kommunens krav om att anbudsgivaren ska ha "stabil ekonomisk ställning motsvarande god kreditvärdighet AA enligt kontroll hos Justitia eller motsvarande" måste anses strida mot proportionalitetsprincipen i LOU. Upphandlingen avser leverans av varor vilka har fabriksgarantier samt serviceåtgärder. Leverantören är därför väl försäkrad.

Det framgår även av lagförslaget till kommande bestämmelser i LOU (14 kapitel 3-4 §§) att det ska finnas en gräns för vad som är tillåtet att kräva beträffande leverantörens finansiella ställning. Kravet på kreditvärdighet motsvarande AA i den aktuella upphandlingen strider mot dessa regler.

Storköksservice uppfyller enligt senaste bokslutet och Justitias prövning rating A, vilket betyder att bolaget är "kreditvärdigt". Bolaget har dessutom en långvarigt stabil bakgrund, är rikstäckande med en årsomsättning i branschen på 126 miljoner kronor. Bolaget uppfyller således väl de ekonomiska krav som rimligen kan ställas av en leverantör. Detta framgår av det utdrag från Justitia som kommunen inhämtat. Bolagets ekonomiska styrka framgår även av intyg från bank, vilka översänds på begäran.

Detta har medfört att Storköksservice inte har tilldelats upphandlingen, bolaget har därför lidit skada i den mening som avses i 16 kap. 6 § LOU. Vidare på grund av att kommunen skulle teckna avtal med tre leverantörer och således borde Storköksservice ha tilldelats första platsen i avtalet. I vilket fall ska bolaget hamna på någon av de tre första platserna.

Vad kommunen framför

Kommunen anför sammanfattningsvis följande.

Bakgrund

Kommunen har genomfört en upphandling av ramavtal gällande storköks-service. Upphandlingen annonserades såsom ett förenklat förfarande där maximalt tre leverantörer antas. Utvärderingen har skett på det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet. Upphandlingen omfattar dels förebyggande servicegenomgång av storköksutrustning samt drift- och underhållsreparationer med tillhörande reservdelar. Upphandlingen sker såsom en totalentreprenad innebärande att leverantörer har ett totalansvar för utfört arbete inklusive beslut av metod och utförande. Såsom kvalificeringskrav uppställdes det bland annat krav om god ekonomisk stabilitet, rating AA hos Justitia eller motsvarande, AFB.52 i de administrativa föreskrifterna. Det finns vidare ett antal obligatoriska krav, bland annat garantiåtagande i minst fem år, AFD.471.

I upphandlingen inkom tre anbud och endast anbudet från Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB uppfyllde det ställda kravet på ekonomisk stabilitet. Anbudet uppfyller de kvalificerande samt de obligatoriska kraven. Då endast ett anbud uppfyllde ställda obligatoriska krav anses det per automatik vara det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet och blir då rangordnad etta. Kommunen beslutade därefter att anta Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s anbud.

Kravet på ekonomisk kapacitet

Upphandlingen omfattar dels förebyggande servicegenomgång av storköksutrustning samt drift- och underhållsreparationer med tillhörande reservdelar. Upphandlingen sker såsom en totalentreprenad innebärande att leverantören har ett totalansvar för utfört arbete inklusive beslut av metod och utförande. Såsom kvalificeringskrav uppställdes det bland annat krav om god ekonomisk stabilitet, rating AA hos Justitia eller motsvarande (AFB 52 i de

administrativa föreskrifterna) Det finns ett antal obligatoriska krav, bland annat om garantiåtagande i minst fem år (AFD 471).

I upphandlingen inkom tre anbud och det var endast Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB som uppfyllde de kvalificerande samt obligatoriska kraven. Anbudet ansågs därmed vara det mest fördelaktiga anbudet varför anbudet antogs. Kommunen har ställt proportionerliga och relevanta krav i upphandlingen. Utvärderingen har skett på ett likabehandlande sätt, helt i enlighet med ställda krav i förfrågningsunderlaget.

En upphandlande myndighet får enligt 11 kap. 2 § LOU ställa krav på en lägsta nivå för anbudsgivarens ekonomiska kapacitet varför kommunen i upphandlingen ställt ett krav om att anbudsgivarna ska uppnå ”god kreditvärdighet”. Kraven som ställs ska dock vara proportionerliga, ha ett samband med kontraktsföremålet samt framgå av annonsen om upphandling.

I aktuell upphandling görs självfallet en individuell prövning av varje anbud utifrån dennes inskickade handlingar och utifrån de intyg som kommunen angett att de ska inhämta från Skatteverket och Justitia. Kommunen har tydligt beskrivit att det åligger anbudsgivaren att visa och inkomma med bevis som styrker att kravet på ekonomisk kapacitet uppfylls i de fall ratingen från Justitia inte uppfylls. Kravet är transparent och anbudsgivaren kan själv i förväg kontrollera huruvida denne uppfyller kravet eller inte för att säkerställa vilka uppgifter de önskar komma in med för att ytterligare visa den ekonomiska kapaciteten.

Kommunen kan inte frångå de krav som är ställda i upphandlingen och måste vidhålla att en likvärdig prövning görs på samtliga inkomna anbud. Kommunen kan inte ändra ställda krav eller påbörja någon utredning utöver det som finns angivet i förfrågningsunderlaget. Kommunen har heller ingen skyldighet att begära att anbudsgivaren kompletterar sitt anbud med ytterli-

gare beskrivningar kring den ekonomiska stabiliteten. Det skulle kunna resultera i en godtycklig och inte likvärdig bedömning av de olika anbudsgivarna.

Kommunen har prövat anbudet från Storköksservice i enlighet med förfrågningsunderlaget och anbudet uppfyller inte ställda krav. Storköksservice har heller inte kommit in med någon ytterligare förklaring gällande deras ekonomiska kapacitet som skulle styrka någon annan bedömning.

En upphandlande myndighet har stort handlingsutrymme att självständigt besluta om vilka krav och kriterier som ska ligga till grund för tilldelning av ett kontrakt.

Denna upphandling har skett såsom en totalentreprenad med ett uppskattat avtalsvärde om åtta miljoner kronor och med en garantitid om fem år. Då avtalstiden är fyra år innebär det att tilldelad entreprenör kan ha ett garantiåtagande i upp till nio år efter tilldelningsbeslutet. Den typen av garantiåtagande kräver att bolaget har god ekonomisk stabilitet. Kommunens syfte med kravet är att tillförsäkra sig om att bolaget inte riskerar att gå i konkurs under såväl avtalstiden som den efterföljande garantitiden. Kommunen måste kunna hänskjuta det totala kontraktsvärdets ansvar på entreprenören.

Kommunen har inte krävt någon bankgaranti eller försäkringsgaranti för löpande avrop på ramavtalet. I upphandlingen beslutades att inte kräva in denna typ av garanti eftersom den är mycket kostsam och i sig kan verka konkurrensbegränsande. Det innebär att det är extra viktigt att anbudsgivaren har en hög soliditet. I annat fall står kommunen själv en ekonomisk risk. Det är mycket vanligt att kommunen vid upphandlingar av totalentreprenader ställer krav på viss ekonomisk kapacitet hos entreprenören.

Entreprenören måste också ha kapacitet att kunna utföra alla avrop under kontraktstiden varför krav på ekonomisk kapacitet ställs.

Storköksservice påstår att ramavtalet gäller varor och att kommunen då kan använda sig av fabriksgarantierna. Ramavtalet gäller en totalentreprenad, ett helhetsåtagande för såväl installation, varorna som val av vilka varor som kan och ska användas var samt löpande service. Kommunen har inget avtal med leverantörerna av varorna och har heller ingen uppgift om hur lång och omfattande den eventuella och den av Storköksservice påstådda fabriksgarantin är.

Kommunens kontraktspart är den upphandlande entreprenören och då måste kommunen försäkra sig om att denne har tillräcklig ekonomisk kapacitet för att kunna både utföra uppdraget och även stå för garantiåtaganden för flera miljoner under så lång tid som upp till nio år. Att då enbart förlita sig på eventuella fabriksgarantier är inte tillräckligt. Dels omfattas inte arbetet av dessa och dels kan tillverkaren av varorna alltid hävda att det är den som valt utrustningen (den upphandlade entreprenören) som valt fel eller att installationen/services utförts felaktigt. Då kan kommunen inte åberopa fabriksgarantierna. En totalentreprenör har ett mycket vidare ansvar.

Totalentreprenören har ett totalansvar för hela arbetet och tillhörande varor. Storköksservice beskriver snarast förfarandet av en utförandeentreprenad, vilket inte är det som upphandlas i detta fall. I en utförandeentreprenad har beställaren (kommunen) ansvar för val av metod och varor (alternativt att detta ansvar upphandlas av annan entreprenör). Att inskränka ansvaret i denna upphandling från en totalentreprenad till en utförandeentreprenad som tycks vara det Storköksservice vill påstå är att mycket väsentligt förändra förfrågningsunderlaget och ställda krav. Det skulle stå i direkt strid mot principen om likabehandling, öppenhet och transparens.

Kravet som sådant är neutralt och likabehandlande då det inte på något sätt styr mot viss leverantör eller visst utförande. Kommunen har inte kravställt den högsta nivån på rating (AAA enligt Justitia). Kommunen har gjort en

avvägning av den risk som kommunen tar då de kontrakterar extern entreprenör i denna typ av avtal mot den begränsning som det innebär att krävställa viss rating/riskklassificering. Sett till att avtalsvärdet är omfattande (ca åtta miljoner kronor), att garantiansvaret sträcker sig i nio år från tilldelningsbeslut samt att det inte finns krav på annan säkerhet är det proportionerligt att ställa kravet om ratingen ”god kreditvärdighet”. Utan någon form av säkerhet i upphandlingen skulle kommunen lida en betydande ekonomisk risk under flertalet år.

Det 14 kap. i en nya lagen om offentlig upphandling är inte tillämplig i detta fall då lagen inte trätt ikraft och då bestämmelserna inte kan tillämpas på ett krav avseende viss rating.

Kommunen har ställt ett proportionerligt och väsentligt krav på ekonomisk kapacitet. Förfrågningsunderlaget uppfyller de grundläggande gemenskapsrättsliga principerna.

Storkökservices anbud

Storköksservice uppfyller inte kravet på ekonomisk kapacitet. Det har inte inkommit några handlingar som styrker detta krav. Kommunen har därmed att förhålla sig till den kontroll som görs hos Justitia. Enligt den kontrollen har Storköksservice ratingen A, inte såsom det kravställda AA.

Bolaget gör gällande att deras omsättning skulle påvisa att de har tillräcklig ekonomisk kapacitet för att utföra uppdraget. Kommunen anser inte att det är ett tillräckligt bevis. Vid en kontroll hos ett riskklassificeringsbolag (som exempelvis Justitia eller UC) görs en bedömning av bolagets hela ekonomi där hänsyn tas till ett flertal faktorer, bland annat men inte uteslutande deras omsättning. Om kommunen vid kvalificeringen av Storkökservices anbud enbart skulle ha bedömt deras omsättning skulle det stå i strid med likabe-

handlingsprincipen. Storkökservice skulle då få betydligt lättare och mindre omfattande krav att prövas mot jämfört med de andra anbudena. En sådan prövning skulle även stå i strid med principen om transparens eftersom kommunen då inte skulle ha genomfört kvalificeringen i enlighet med beskrivningen i förfrågningsunderlaget. Kommunen måste därför beakta en total kreditbedömning gällande Storkökservice. Vid den bedömningen får bolaget endast ratingen A och når inte upp till ställt kvalificeringskrav.

Storkökservice har heller inte inkommit med någon handling som styrker att bolaget på annat sätt innehar motsvarande stabilitet enligt kommunens krav. Att bolaget i efterhand i nu pågående överprövning anger att de kan bilägga intyg från bank är inte relevant. Kommunen har enligt 9 kap. 8 andra stycket LOU mycket begränsade möjligheter att begära in kompletterande uppgifter efter sista anbudsdag. Det är vidare kommunen själv som bedömer om de ska begära in kompletterande uppgifter. Kommunen har därmed ingen annan information att tillgå än de från Justitia. I rapporten från Justitia framstår det klart och tydligt att Storköksservice inte uppfyller förfrågningsunderlagets krav.

I det fall att kommunen velat ha ett omsättningskrav såsom kvalificering så hade det varit fullt möjligt och kommunen hade då uttryckligen angett det i förfrågningsunderlaget.

Kommunens krav på ekonomisk kapacitet har en direkt koppling till föremålet för upphandlingen. Med beaktande av ramavtalets höga värde, den långa garantitiden och avsaknaden av några ytterligare säkerheter är kravet på ”god kreditvärdighet” proportionerligt och nödvändigt för att säkerställa leverans och att anbudsgivaren har kapacitet att utföra uppdraget såsom en totalentreprenör. Förfrågningsunderlaget i upphandlingen uppfyller de gemenskapsrättsliga principerna.

Hänvisning till ny lagstiftning är inte relevant då kravet om ekonomisk kapacitet är ställt i enlighet med gällande rätt.

Vad Storköksservice vidare framför

Bolaget skulle i vart fall ha tilldelats avtal på den grunden att tre leverantörer skulle antas.

Krav på ekonomisk stabilitet

Kommunen har tilldelat upphandlingen till, Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB, ett bolag som i princip är helt nystartat. Bolaget har ingen historik varken avseende dess ekonomi eller dess verksamhet i branschen. Bolaget saknar kreditlimit, rating och ingår inte i något koncernförhållande (leverantör har annars möjlighet att åberopa andra företags kapacitet).

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB försöker dock genom uppräknig av andra företag med samma och liknande verksamhetsinriktning påskina att bolaget kan luta sig mot dessa företags kapacitet. Det förekommer dock inget samband mellan Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB och dessa företag. Bolaget har inte på något sätt visat att de förfogar över nödvändiga resurser när kontraktet ska fullgöras.

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB uppfyller därmed inte kravet på ekonomisk ställning enligt de administrativa föreskrifterna i AFB.52. Detta kan konstateras endast genom att granska den företagsrapport som kommunen själv inhämtat.

Bolaget uppfyller inte kraven om stabil ekonomisk ställning och ekonomisk kapacitet.

Att Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB antagits trots detta strider mot likabehandlingsprincipen.

Referensobjekt enligt AFB.52

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s anbud uppfyller inte de ställda kraven om referensobjekt.

Anbudsgivaren ska enligt förfrågningsunderlaget ange referenser på minst tre genomförda liknande och godkända referensobjekt. Dessa ska ha utförts till tre olika beställare under de senaste fem åren, där kontraktssumman uppgått till minst 50 000 kronor per objekt. Uppdragen ska vidare vara slutgodkända, dvs. ha utförts i enlighet med kontraktshandlingarna.

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB är bildat år 2016, registrerades i momsregistret först den 1 april 2016, har inga anställda och kan rimligen inte heller av den anledningen uppfylla kraven enligt AFB.52. Anbudet skulle även av denna brist ha förkastats.

Storköksservices anbud

Bolagets ekonomiska ställning (11 kap. 7-9 §§ LOU) exemplifieras bland annat genom bolagets samlade omsättning sedan tre år (11 kap. 7 § LOU). Detta är en uppgift som återfinns hos Bolagsverket såväl som en uppsjö av olika onlineverktyg, exempelvis allabolag.se samt även andra privata aktörer som säljer kreditupplysningar.

Kreditvärdighet enligt systemet med betygen A-AAA, är en marknadsmässig produkt/tjänst tillhandahållen av en vinstdrivande organisation. Kreditvärdighetsklasser eller ratingklasser figurerar i olika skalor beroende på vem som förmedlar dem och de har alla gemensamt att de är marknadsmässiga

produkter framtagna av olika aktörer som tillhandahåller kreditupplysnings-tjänster mot betalning.

Inom ramen för LOU kan det knappast anses vara ett godtagbart tillvägagångssätt att kontrollera en anbudslämnarens ekonomiska stabilitet, endast genom att köpa tjänsten företagsrapport från en privat aktör. Dels då det inte säger något om anbudslämnarens kapacitet i proportion till anbudssumman i den aktuella upphandlingen. Dels eftersom det är fråga om att köpa en kreditupplysningstjänst som lämnar ett till viss del subjektivt utlåtande om en anbudsgivare utan att det klart och öppet eller fullständigt redovisas för vilken information eller principer uttalandet baseras på. Det kan knappast godtas att anbudsgivarens ekonomiska ställning så enkelt avfärdas såsom otillräcklig på sådant vis som nu gjorts i aktuellt fall.

Till motsats att använda sig av privata kreditvärdighetstjänster nämns i LOU möjlighet att luta sig mot vedertagna begrepp såsom anbudsgivarens samlade omsättning, balansberäkning och ansvarsförsäkring.

Att använda sig av vedertagna ekonomiska instrument såsom balansräkning, soliditet, omsättning, kassalikviditet etc. i relation till bolagets livslängd och verksamhetstid inom aktuellt område måste anses såsom självklart och fullgott.

Med hänsyn till att lämnade anbud enligt AFB.5 skulle komma att prövas och utvärderas av en grupp sakkunniga tjänstemän hos kommunen samt att vid behov extern expertis skulle komma att kontaktas. Vidare, enligt AFB.511, att anbudsgivare ska vara registrerade hos bland andra Bolagsverket och Skatteverket. Det är därför anmärkningsvärt att kommunen inte tar del av uppgifter i register de själva hänvisat till (exempelvis Bolagsverkets register innehållande kompletta bokslut) och diskvalificerar de enda två an-

budsgivare som klart tycks uppfylla ställda krav på ekonomisk stabilitet i proportion till det totala värdet i upphandlingen.

Att såsom kommunen förefaller göra, påstå att ”stabil ekonomisk ställning” endast är möjlig om anbudsgivaren samtidigt uppfyller ett krav på god kreditvärdighet motsvarande omdömet AA från Justitia (vilket är en privat aktör som tillhandahåller en kreditupplysningstjänst), låter sig inte göras.

Proportionalitet

I aktuellt fall är det fråga om ett kontraktsintresse om ca 1,7 miljoner kronor. Kommunens krav om anbudsgivarens kapacitet enligt AFB.52 är proportionerligt och strider mot de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU. Av praxis framgår att upphandlande myndigheter förvisso kan ställa krav som hänvisar till en rating eller riskklassning gjord av kreditinstitut. En individuell bedömning av anbudsgivaren ska dock trots detta alltid göras. Alla relevanta omständigheter ska då beaktas.

Med hänvisning till den företagsrapport som kommunen inhämtat avseende Storköksservices ekonomiska ställning får det anses framgå att bolaget har ekonomisk kapacitet för att fullgöra eller genomföra uppdraget.

Vid den individuella bedömningen av en anbudslämnare ska den upphandlande myndigheten göra en helhetsbedömning av huruvida leverantören har den ekonomiska kapacitet som krävs för att fullgöra kontraktet. För att ett anbud ska kunna förkastas ska det föreligga allvarliga farhågor om att leverantören inte ska kunna fullfölja ett eventuellt kontrakt (jmf Kammarrätten i Stockholms dom den 7 juli 2015 i mål nr 2270-15).

I denna upphandling förefaller ingen individuell prövning av varje anbud gjorts utifrån de inskickade handlingar eller utifrån den information kom-

munen angett att de ska inhämta (från exempelvis Bolags- och Skatteverket). Kommunen har tydligt beskrivit att anbudena ska granskas av sakkunniga och vid behov av experter men det finns skäl att ifrågasätta om detta alls skett.

Det måste anses som självklart att anbudsgivaren ska kunna förlita sig på att expertis vid granskandet av anbudet utifrån frågan om ekonomisk kapacitet är uppfyllt, tar sig tid att granska information som återfinns i de register som den upphandlande myndigheten hänvisat till.

Vad gäller kravet om transparens torde anbudsgivaren i förväg kunna kontrollera huruvida denne uppfyller kravet eller inte. Detta för att säkerställa om de i anbudet behöver komma in med ytterligare uppgifter som visar den ekonomiska kapaciteten. De flesta bolag är insatta i sin egen likviditet och det kan tyckas relativt självklart att ett bolag med en årsomsättning över 120 miljoner kr rimligen kan anse sig uppfylla kraven på stabilitet i förhållande till ett kontraktsvärde på ca 1,7 miljoner kr.

I kommande regelverk gällande upphandling förtydligas hur krav på ekonomisk ställning ska definieras och kvantifieras. Då en upphandlande myndighet ställer krav på leverantörens ekonomiska och finansiella ställning för att säkerställa att leverantörerna har nödvändig ekonomisk och finansiell kapacitet för att fullgöra kontraktet. Detta görs genom att myndigheten uppställer krav på att leverantörerna ska ha en viss minsta årsomsättning inklusive en minsta omsättning inom det område som omfattas av kontraktet, en viss kvot mellan tillgångar och skulder eller en lämplig nivå på ansvarsförsäkring för verksamheten.

Vidare formuleras en uttrycklig spärr mot att den upphandlande myndigheten får ställa större krav på ekonomisk kapacitet gentemot anbudslämnaren än det dubbla kontraktsvärdet. Detta har uppenbarligen skett i aktuell upp-

handling. Det måste också anses strida mot regelverkets andemening såväl som proportionalitetsprincipen.

Att kravet i AFB.52 om god kreditvärdighet är oproportionerligt får anses framgå med all önskvärd tydlighet redan genom den omständigheten att inget av de lämnade anbuden uppfyllde kravet.

En upphandlande myndighet ska tillvarata och vårda den fria konkurrensen på den aktuella marknaden. Utformningen av AFB.52 får även av denna anledning anses strida mot de grundläggande principerna.

Det får anses uppenbart att kommunens syfte med kravet om god kreditvärdighet är att förvissa sig om att de anbudslämnare med vilka kommunen senare kommer att teckna avtal med, ska ha ekonomisk kapacitet att fullfölja uppdraget.

Att Storköksservice, med beaktande av de företagsrapporter som kommunen själv inhämtat från Justitia, uppfyller kravet får anses helt uppenbart. Oavsett Justitias rating A eller AA.

I relation till den förväntade anbudssumman är kraven som uppställs i AFB.52 klart oproportionerliga. Inte heller kan det ställda kravet påstås vara nödvändigt för att uppnå kravets syfte, att säkerställa att leverantören har kapacitet att genomföra det uppdrag som omfattas av upphandlingen, med hänsyn till upphandlingens omfattning och innehåll.

Vad kommunen därefter ytterligare framför

Norrbottnens Kyl & Maskinteknik AB:s anbud

Anbudet från Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB uppfyller kravet om god ekonomisk stabilitet.

Anbudsgivare som inte uppfyller kravet om ”god kreditvärdighet” har en möjlighet att på annat sätt styrka deras ekonomiska stabilitet. Detta eftersom kommunen godtar andra bevis eller intyg. Att skicka in ett bankintyg är endast ett exemplifierande sätt på hur detta kan visas. Anbudsgivaren kan även på andra sätt styrka att detta krav uppfylls och i de fall en anbudsgivare inkommer med ytterligare uppgifter får kommunen göra en individuell bedömning.

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB är ett nybildat bolag, vilket innebär att de inte har hunnit få någon rating i Justitia. I deras anbud har de därför kommit med en beskrivning samt intyg från UC som tillsammans med den av kommunen gjorda prövningen visar att de ändå får anses uppfylla kravet på ekonomisk stabilitet.

I Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s anbudsformulär anges att kravet uppfylls. I anbudet anges en beskrivning om att bolaget är nybildat samt att det nybildade bolaget har övertagit verksamheterna från bolagen Aktiebolaget Bodens Hem & Hushållstjänst samt Norrbottens Kyl & Maskinservice AB. I anbudet finns även utdrag från UC gällande ägarbolagen (vars verksamhet har överlåtits till Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB).

Kommunen måste enligt likabehandlingsprincipen samt principen om ömsesidigt erkännande godkänna bedömningar från andra liknande kreditvärderingsbolag än den som kommunen angett. Kommunen har även angivit ”eller motsvarande”. Därmed är kommunen skyldig att beakta de kreditbedömningar från UC som Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB skickat in. Bedömningen på Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB är enligt UC ”4-låg risk”.

UC har en riskbedömning i skalan 1-5 där 5 är den högsta kreditvärdigheten medan Justitias högsta är AAA. Upphandlingen kravställer den näst högsta kreditvärdigheten vilket ger att kravet omvandlas till UC:s skala är ”4-låg risk”. Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB uppfyller därmed självständigt kvalificeringskravet om god ekonomisk stabilitet.

Då det i anbudet kommit in uppgifter om ägarbolagens ekonomi har kommunen även bedömt den. De uppgifterna styrker ytterligare bolagets kreditvärdighet. Båda ägarbolagen uppfyller kravet på god kreditvärdighet då de innehar högsta, respektive näst högsta rating hos UC. Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB har i anbudet angett att verksamheterna från ägarbolaget övergått i det nybildade bolaget. I rapporterna från UC finns uppgifter om ägarförhållanden i alla tre bolagen. Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s VD, tillika styrelseledamot Mats Eriksson var VD och styrelseledamot i ett av ägarbolagen (Kyl och Maskinservice). Vidare var styrelseledamöterna Jan Hansson och Ulf Lundberg VD samt styrelseledamöter i Hem och Hushållstjänst. Kommunen har för att vidimera att detta är korrekt beaktat uppgifter från Justitia som visar på ägarstrukturen.

Oaktat detta uppfyller Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB självständigt kravet då de har motsvarande rating enligt intyget från UC.

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB har inte fått komplettera med någon information vid ett senare tillfälle utan har utnyttjat möjligheten som finns beskriven i förfrågningsunderlaget om att *på något annat sätt* visa att de innehar motsvarande kapacitet.

Just för att även för nystartade företag möjliggöra att lämna in anbud och uppfylla krav på kapacitet så medges att kapacitetet styrks på annat sätt än den som kommunen i första hand önskar. Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB har visat att de har kravställd kapacitet.

Norrbottnens Kyl & Maskinteknik AB har visat att de både vid en självständig prövning, utan beaktande av ägarförhållandena, och vid en sammantagen bedömning av ägarbolagens kapacitet uppnår de krav kommunen ställt.

Referensobjekt

Norrbottnens Kyl & Maskinteknik AB har också lämnat godkända referensobjekt. Bolaget har utnyttjat möjligheten att åberopa annat bolags kapacitet samt att åberopa kapacitet hos nyckelpersoner i bolaget för att påvisa att de uppfyller kravet på ställda referensobjekt.

Norrbottnens Kyl & Maskinteknik AB har förklarat sambandet mellan ägarbolagen och även visat på nyckelpersoner i bolagen. Bolaget har kommit in med tre referensobjekt från ägarbolagen, tillika nyckelpersoner i det nybildade bolaget Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB. Referenser har lämnats från Fortifikationsverket, Jokkmokks VVS och Bodenbo och samtliga uppfyller kraven som ställs i underlaget (att vara slutgodkända och utförda de tre senaste åren).

Bevis om ekonomisk kapacitet

Ett utdrag ur ett kreditupplysningsföretag är ett allmänt vedertaget och tillåtet sätt att kontrollera ekonomisk kapacitet. Dessa företag gör en oberoende bedömning av flertal faktorer som tillsammans leder till en rating enligt viss skala. Detta är ett mycket transparent och objektivt sätt att bedöma ekonomisk kapacitet. Anbudsgivarna kan själva i förväg kontrollera vilken rating de har för att säkerställa om de behöver komma in med kompletterande uppgifter vid anbudstillfället för att säkerställa sin ekonomiska kapacitet.

Att kommunen dessutom använder en oberoende tredje part för att visa på kapacitet är ett mycket rättsäkert sätt att på enbart objektiva grunder kontrol-

lera den ekonomiska kapaciteten. Bedömningen som dessa kreditupplysningsföretag gör av ett visst företag grundar sig på bland annat omsättning, balans och resultaträkning, ägarna, branschtal jämfört mot det specifika aktuella bolagets resultat, ev. skulder m.m. Det är ett mycket komplett och transparent sätt att utvärdera den ekonomiska kapaciteten. I de fall kommunen själv skulle försöka göra en bedömning av ett mycket stort antal ekonomiska paramentrar skulle det för en anbudsgivare vara mycket subjektivt och inte förutsägbart sätt att pröva bolagets kapacitet.

På det sätt som Storköksservice ansett att kommunen ska kontrollera den ekonomiska kapaciteten skulle strida mot de uppställda kraven samt mot de gemenskapsrättsliga principerna om öppenhet och transparens.

Proportionalitet

Kommunen har beaktat information från Skatteverket och Bolagsverket men detta gäller helt andra krav. Kommunen har inte i underlaget angett att den ekonomiska kapaciteten ska vidimeras via Skatteverket eller Bolagsverket. Kontrollen hos dessa verk gäller kring huruvida de är registrerade, har F-skattsedel, har betalat skatter och avgifter och inte har några restförda skulder.

Denna kontroll kan inte på något sätt självständigt styrka ekonomisk kapacitet såsom det står beskrivet i förfrågningsunderlaget. Storköksservice har felaktigt påstått att denna information skulle visa på ekonomisk stabilitet.

Kommunen har gjort en självständig prövning av inkomna anbud i enlighet med den beskrivning och de krav som finns uppställda i förfrågningsunderlaget. Storköksservice har inte visat att de innehar efterfrågad kapacitet och kan inte kräva att kommunen självständigt skulle utvidga eller ändra på det sätt som kommunen prövar detta.

I det fall att kommunen skulle ha genomfört annan prövning eller begärt in ytterligare uppgifter från Storköksservice efter sista anbudsdag så hade de inte behandlat anbuden på ett likabehandlande sätt.

Övrigt

Kommunen har inte ställt krav på någon viss omsättning, vilket Storköksservice tycks tro. Det finns inget krav på omsättning i upphandlingen varför Storköksservices omsättning inte är relevant i detta sammanhang.

Kommunen har i upphandlingen möjliggjort att teckna avtal med tre leverantörer – i de fall att fler än ett anbud uppfyller de ställda obligatoriska kraven. Detta för att kommunen skulle tillförsäkra sig om att inte få brist i leveranserna. Detta gäller dock endast om fler än en anbudsgivare uppfyller ställda krav. Eftersom endast ett anbud, det från Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB uppfyllde ställda krav så tecknas endast avtal med dem.

Det är helt felaktigt av Storköksservice att påstå att de borde ha varit rangordnade etta. Rangordningen skulle fastställas utifrån en bedömning av både pris och kvalitativa kriterier. Eftersom endast ett anbud inkom gjordes aldrig någon utvärdering av kvaliteten varmed Storköksservice på mycket spekulativa grunder anser sig vara bäst. Då den kvalitativa utvärderingen aldrig gjordes är det inte möjligt att veta hur bedömningen skulle ha utfallit.

Vad Storköksservice slutligen genmäler

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s anbud

Det är Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s kreditvärdighet som ska prövas, inget annat bolags. Bolagets ursprung och ägarbild är inte relevant. Det finns heller inga garantier ställda från moderbolagets sida och därmed inga

garantier att ägarna inte låter det anbudsgivande företaget försättas i konkurs.

Bolaget uppfyller inte självständigt kreditvärdighetskraven och bolagets ekonomiska styrka grundas enbart på dess aktiekapital. Dess egna kapital är t.ex. betydligt lägre än Storköksservices egna kapital, bedömningsvis endast en tiondel av motsvarande siffra för Storköksservice.

Anledningen till Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s låga riskklass är enbart att bolaget är nystartat och i princip inte hunnit bedriva någon verksamhet. Bolaget ska därför inte bedömas kreditvärdigt i denna upphandling.

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s referensobjekt

Det är anbudsgivarens referenser som ska prövas. Bolaget har inga egna referenser och det är inte relevant att åberopa annans referens.

Det är inte möjligt att åberopa annan bolags kapacitet på det sätt kommunen framför. Regeln i 15 kap. 15 a § LOU är avsedd för referenser till underleverantörers kompetens och kan inte utnyttjas på det sätt kommunen gör gällande.

Transparensprincipen

Kommunen gör gällande att Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB genom ägarstruktur samt åberopande av annat bolags kapacitet, kan läka de brister som föreligger vad gäller ekonomisk ställning samt referenser. Kommunen hänvisar till två bolag. Det föreligger dock ingen koncernstruktur bolagen emellan.

De av kommunen kallade ägarbolagen är inte alls ägare av Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB. Det föreligger inte heller något åtagande varvid de andra uppräknade bolagen tagit på sig ansvar för att avhjälpa brister å Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB:s vägnar. Det ställs inga garantier och det finns ingenting som visar att bolaget förfogar över nödvändiga resurser för att kunna fullfölja ett kontrakt.

Storköksservices anbud

Storköksservice har ett eget kapital om 5 190 000 kr och under 2015 hade det en årsomsättning om 126 000 000 kr. Enligt Justitias bedöms deras limit till 2 533 000 kr. Detta är tveklöst tillräckligt för att uppfylla kommunens krav.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

En upphandlande myndighet har stor frihet att bestämma vilka krav den vill ställa i en upphandling. Kraven måste emellertid vara förenliga med principerna för offentlig upphandling i 1 kap. 9 § LOU. Leverantörerna ska behandlas på ett likvärdigt och icke diskriminerande sätt och den upphandlande myndigheten ska genomföra upphandlingen på ett öppet sätt.

Den upphandlande myndigheten har vidare rätt att ställa krav på en leverantör i fråga om dennes ekonomiska kapacitet (11 kap. 2 § LOU). Enligt proportionalitetsprincipen får en upphandlande myndighet i en upphandling inte ställa större krav på leverantören än vad som behövs och vad som får anses ändamålsenligt för den aktuella upphandlingen. Kraven ska således ha naturligt samband med och stå i proportion till det behov som ska täckas (prop. 2006/07:128 s. 132).

Bevis på en leverantörs ekonomiska kapacitet kan bl. a. utgöras av uppgifter om företagets samlade omsättning, balansräkningar eller intyg från banker (11 kap. 7 § LOU).

En viss rating eller riskklass kan också ge en god bild av företagets ekonomiska förhållanden (Jmf Kammarrätten i Stockholms dom den 7 juli 2015 i mål nr 2270-15).

Förvaltningsrätten noterar att den nya upphandlingslagstiftningen som träder i kraft efter årsskiftet bygger på bakomliggande EU-rätt med direkt effekt. Förvaltningsrätten anser dock inte att den bakomliggande EU-rätten innebär att det i målet aktuella kravet skulle vara otillåtet eller oproportionerligt. Vare sig EU-rätten eller LOU utgör hinder för att uppställa ett krav efter en privat aktörs rating om det finns utrymme för att åberopa annan utredning.

I målet är först fråga om kravet i förfrågningsunderlaget, punkten AFB.52, gällande ekonomisk ställning är proportionerligt i förhållande till kontraktsföremålet. Kravet i förfrågningsunderlaget är formulerat enligt följande;

- Anbudsgivaren ska ha stabil ekonomisk ställning motsvarande ”God kreditvärdighet”, AA enligt kontroll hos Justitia eller motsvarande.
- Upphandlande myndighet kommer via kreditupplysningsföretaget Justitia göra en kontroll. Leverantörer som inte är skyldiga att upprätta årsredovisning eller årsbokslut ska på annat sätt visa att företaget har en stabil ekonomisk ställning motsvarande ”God kreditvärdighet”.
- Om inte anbudsgivaren uppfyller kravet angående ekonomisk stabilitet accepteras intyg från bank eller liknande som intygar att anbudsgivaren har den ekonomiska ställning som krävs för att genomföra uppdraget.

Justitia klassificerar företag mellan A och AAA. A innebär kreditvärdig, AA god kreditvärdighet och AAA högsta kreditvärdighet.

Kommunens syfte med det aktuella kravet anges vara att säkerställa att leverantören har den ekonomiska kapacitet som krävs för att genomföra hela uppdraget.

Med hänsyn till värdet av upphandlingen samt vad som i övrigt framkommit om den aktuella upphandlingens omfattning anser förvaltningsrätten att det aktuella kravet får anses nödvändig för att uppnå det eftersträvade syftet.

Förvaltningsrätten anser att det aktuella kravet ger en möjlighet till individuell bedömning av den ekonomiska ställningen, i det fall att kravet om rating inte skulle vara uppfyllt. Kommunens krav är därför enligt förvaltningsrättens mening proportionerlig. Detta gäller även om det finns garantier.

Det åligger dock en upphandlande myndighet att ändå göra en individuell bedömning av varje anbudsgivares ekonomiska förhållanden eftersom det inte är förenligt med bestämmelserna i LOU att förkasta ett anbud endast av den anledningen att anbudsgivaren inte uppfyller specifikt en viss rating eller riskklass (jmf. bl. a. Kammarrätten i Stockholms dom den 7 juli 2015 i mål nr 2270-15, RÅ 2005 ref.47)

Det måste därför beaktas om kommunen gjort denna bedömning på ett sätt som överensstämmer med LOU.

Har vinnande anbudsgivare uppfyllt kravet om ekonomisk ställning?

Förvaltningsrätten konstaterar att Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB inte uppfyller kravet om god kreditvärdighet AA hos Justitia och frågan är då om bolaget uppfyller kravet om motsvarande stabil ekonomisk ställning. Storköksservice framför att kommunens bedömning att Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB uppfyllt kravet är felaktig och att UC:s klassificering ”4-låg risk” inte motsvarar Justitias rating AA ”god kreditvärdighet”.

Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB är ett nyetablerat företag och det är ostridigt att det inte uppfyller därmed inte det i upphandlingen ställda kravet om rating AA enligt Justitia. Bolaget har istället ingett handlingar som visar att bolaget uppfyller UC:s riskklass "4-låg risk" och kommunen har bedömt att denna klassificering motsvarar ratingen AA:s god kreditvärdighet enligt Justitia.

Kommunen har vidare uppgett att UC har en riskbedömning i skalan 1-5 där 5 är den högsta kreditvärdigheten medan Justitias högsta är AAA. Upphandlingen kravställer den näst högsta kreditvärdigheten vilket ger att kravet omvandlas till UC:s skala är "4-låg risk". Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB bedöms därmed enligt kommunen självständigt uppfylla kvalificeringskravet om god ekonomisk stabilitet.

Förvaltningsrätten konstaterar att bolaget har den näst högsta klassificeringen enligt UC. Det faktum att det påstås vara omöjligt att erhålla den kravställda klassificeringen enligt Justitia innebär inte att kravet kan anses innebära att det är omöjligt för ett sådant bolag att uppfylla det uppställda kravet.

Med beaktande av vad parterna har anfört finner förvaltningsrätten att den rating Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB har hos UC med fog kan anses motsvara det uppställda kravet om AA hos Justitia. Bolaget uppfyller därmed självständigt det uppställda kvalificeringskravet om god ekonomisk stabilitet och kommunen har inte brutit mot LOU när de utvärderade anbudet.

Uppfyller vinnande anbudsgivare kravet om referenser?

Kommunen har uppgett att Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB har utnyttjat möjligheten att åberopa annat bolags kapacitet samt att åberopa kapacitet

hos nyckelpersoner i bolaget för att påvisa att de uppfyller kravet på ställda referensobjekt.

Storköksservice har gjort gällande att Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB är ett nybildat bolag och kan därmed inte uppfylla det uppställda kravet då bolaget saknar egna referenser.

Förvaltningsrätten konstaterar att ett sådant synsätt skulle strida mot likabehandlingsprincipen, och innebära att nybildade bolag inte skulle ha möjlighet att lämna anbud.

Förvaltningsrätten konstaterar att Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB enligt anbudshandlingarna har bildats efter en sammanslagning av två tidigare verksamma bolag och att de referenser som är åberopade genomfördes av det tidigare bolagen eller är utförda av nyckelpersoner i det nybildade bolaget Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB.

Det kan inte av nystartade bolag krävas att referensuppdragen har utförts av det nybildade bolaget (jmf. bl a Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 8 januari 2016 i mål nr 19398-15 och Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 30 juni 2015 i mål nr 2883-15).

Det har inte framkommit annat än att Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB har uppfyllt det ställda kravet om referenser. Kommunen har således agerat i enlighet med LOU när den godtagit Norrbottens Kyl & Maskinteknik AB referenser.

Uppfyller Storköksservice kravet om ekonomisk ställning?

Det är ostridigt i målet att Storköksservice uppbär ratingen A hos Justitia och att bolaget därmed inte innehar ratingen AA.

Frågan är därför om Storköksservice vid en individuell prövning uppfyller kravet om ekonomisk stabilitet. Kommunen uppger att Storköksservice inte har inkommit med någon handling som styrker att bolaget har efterfrågad ekonomisk stabilitet samt vidare att kommunen har begränsade möjligheter att begära in kompletterande uppgifter. Kommunen framför att ingen annan information än den från Justitia har förelegat vid bedömningen av bolagets ekonomiska stabilitet samt att av rapporten från Justitia klart framgår att Storköksservice inte uppfyller förfrågningsunderlagets krav.

Att bolaget i efterhand i nu pågående överprövning anger att de kan bilägga intyg från bank anser kommunen inte vara relevant.

Förvaltningsrätten konstaterar att det inte funnits någon skyldighet för kommunen att inhämta ytterligare uppgifter avseende Storköksservices ekonomiska ställning. För det fall de inhämta information utöver vad som angetts i förfrågningsunderlaget hade även ett sådant förfarande kunnat strida mot de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § LOU.

Storköksservice har inte uppvisat handlingar som styrker att bolaget har efterfrågad ekonomisk kapacitet, varför kommunen inte brutit mot LOU när de uteslutit bolagets anbud från upphandlingen.

Även förvaltningsrätten anser att det är irrelevant om Storköksservice nu kan inge intyg från bank. Det har inte funnits någon skyldighet att beakta vad som framkommit vid ett inhämta de uppgifter om ekonomisk ställning från Bolagsverket eller Skatteverket. Storköksservice har inte gjort sannolikt att de uppgifter som kommunen haft tillgång till avseende deras omsättning m.m. inneburit att de borde ha gått vidare till utvärdering.

Kommunen har därför inte brutit mot LOU när de uteslutit bolagets anbud från upphandlingen.

Det har inte funnits skäl att överväga tilldelning trots att anbudet uteslutits.

Slutsats

Anbudsgivarna kan inte anses ha behandlats på sådant sätt att likabehandlingsprincipen eller principen om transparens har åsidosatts.

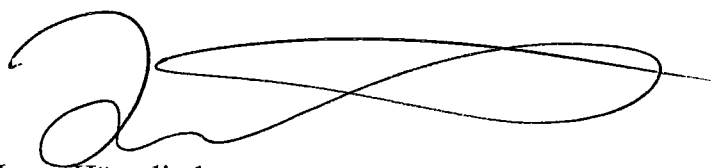
De omständigheter Storköksservice har anfört visar inte att kommunen brutit mot någon av de grundläggande principerna i LOU eller någon annan bestämmelse i LOU.

Storköksservice har därmed inte lidit eller riskerat att lida skada av kommunens agerande. Ansökan om överprövning ska därför avslås.

Ansökan om överprövning ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i formulär DV 3109/1 C LOU (se bilaga).

Jonas Hägerlind

Carola Andersson har föredragit målet.

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Om Ni vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska Ni skriva till Kammarrätten i Sundsvall.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress

där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

I vissa mål får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. Detta gäller mål om överprövning enligt:

- lagen (2007:1091) om offentlig upphandling,
- lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, eller
- lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet.

I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.